

ШАНДОВА

Наталія Вікторівна
nat0906@i.ua

УДК 338.48

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА РОЗВИТОК
ТУРИСТИЧНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ
РЕГІОНУ

БИЛИМ

Олена Сергіївна

д.е.н., доцент, професор
кафедри, Херсонський
національний технічний
університетFACTORS WHICH INFLUENCE ON THE
DEVELOPMENT OF TOURIST
ATTRACTIVENESS OF REGIONаспірант, Херсонський
національний технічний
університет

У статті досліджено причинно-наслідковий зв'язок між туристичним потенціалом та туристичною привабливістю. Уточнено склад туристичних ресурсів, як сукупність видів діяльності, отримуваних результатів, використовуваних інститутів та технологій управління. Встановлено роль інституціонального середовища у розвитку туристичної привабливості регіону. Визначено сутність «туристичної привабливості», встановлено фактори туристичної привабливості регіону, які об'єднано в наступні групи: «туристичні ресурси туристичної індустрії», «туристичні ресурси туристичної інфраструктури», «державне регулювання туристичної діяльності», «стан регіону».

* * *

В статье проведено исследование теоретических аспектов формирования туристических ресурсов. Обосновано, что предоставление качественной туристической услуги возможно при объединении туристической и других видов деятельности, а также постоянных межотраслевых взаимодействий, в которых принимают участие как субъекты туристической индустрии, так и институты развития туризма. Уточнено определение туристических ресурсов. Обоснована роль институциональной среды развития туризма в формировании условий для повышения туристической привлекательности. Определено содержание понятия «туристическая привлекательность», охарактеризованы группы факторов туристической привлекательности региона.

* * *

The purpose of the article is to clarify the theoretical aspects of the category of «tourist attraction» and to study the factors that influence the development of the tourist attractiveness of the region. The study of the theoretical aspects of the formation of tourism resources made it possible to note that all components of the category «tourist resources» turn directly into tourist resources only when they become required for the realization of tourism purposes.

Provision of high-quality tourism services is possible with the combination of tourism and other activities, the presence of permanent inter-industry interactions, in which both the subjects of the tourism industry and institutions for tourism develop. Institutional environment for tourism development creates conditions for increasing tourism attractiveness, efficient conduct of tourism business, forming consumer demand, improving the quality of the tourist product being created. The types of activities, results obtained, institutions and management technologies used become resources that are used directly or indirectly to meet the needs of tourists.

The concept of tourist potential and the tourist attractiveness of the region have a causal relationship: the tourist potential affects the conditions for organizing tourism activities in the provision of tourist services, the results of which the consumer estimates his own satisfaction and re-demand. Tourist attraction, in contrast to tourism potential, reflects the perception of tourism resources and is the result of realizing the available opportunities and effectiveness of institutional activities in the field of tourism development. The tourist attraction of the region displays such aspects: tourist resources, which are concentrated in the tourism industry; tourist resources that are outside the tourism industry in the form of combining different types of activities and inter-industry interactions; institutional activities in the field of tourism development and ensuring the security of the provided tourist services; the level of perception of the aggregate of tourist resources, which forms the demand for the services offered by consumers.

The characteristic of tourist attraction allows to determine the factors of tourist attractiveness of the region, which are grouped into «tourist resources of the tourism industry», «tourist resources of the tourist infrastructure», «state regulation of tourism activities», «state of the region». Further study of the factors of tourist attraction will allow to systematize them according to the origin and characteristics of existence, and to develop measures to increase the tourism attractiveness of the region.

Ключові слова: туристичні ресурси, туристичний потенціал, туристична привабливість, фактори впливу, регіон.

Ключевые слова: туристическая привлекательность, туристические ресурсы, туристический потенциал, факторы влияния, регион

Keywords: tourist resources, tourist potential, tourist attraction, factors of influence, region

ВСТУП

За сучасних умов економічної кризи загальною проблемою для всіх регіонів є реформування структури економіки, її стабілізація й соціальна переорієнтація. Вирішити проблему можливо за рахунок розвитку туристичної привабливості регіону, як одного зі стратегічних напрямків соціально-економічної діяльності регіону, що дозволить створити нові робочі міс-

ця, забезпечити розвиток суміжних галузей, а значить підвищити добробут населення. У зв'язку із цим, виникає необхідність дослідження факторів і ресурсів формування туристичної привабливості у регіонах.

Проблеми розвитку туристично-рекреаційного комплексу представлені у роботах учених В.Г. Герасименка [2], З.В. Герасимчука [3], Н.В. Корж [6], А.С. Кускова [7] й інших учених, у дослідженнях яких відбиті питання інфраструктури туризму, соціальної й еконо-

мічної значимості туристичної галузі. Питання термінології в туризмі, теоретичні й методичні основи оцінювання ресурсів туристичної галузі, її потенціалу представлені у роботах Ю.Ф. Волкова [1], І.В. Зоріна [5], О.О. Любіцевої [8], М.П. Мальської [5], М.К. Орла-того [10].

Однак, разом з розвитком економічних систем регіонального рівня, зміною рівня життя населення, якісного наповнення туристських потреб, змінюються технології й способи управління розвитком туристичної привабливості. На розвиток і освоєння ресурсного потенціалу туризму вплив виявляють не тільки особливості економіки, екологічна, соціальна ситуація в регіоні, але також і трансформація стереотипів населення у контексті сприйняття туристських ресурсів. Вивчення цих умов дозволить визначити склад факторів, що стимулюють або стримують розвиток ресурсного потенціалу туризму й визначають туристичну привабливість на регіональному рівні. У зв'язку із цим вважаємо актуальним дослідження сукупності факторів, що надають вплив на формування й розвиток туристичної привабливості регіону.

МЕТА РОБОТИ – уточнити теоретичні аспекти категорії «туристична привабливість» та дослідити склад факторів, що впливають на розвиток туристичної привабливості регіону.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Інформаційною базою дослідження є публікації провідних вітчизняних і зарубіжних учених за напрямком управління розвитком туризму, матеріали власних досліджень авторів. У дослідженні викорис-

тані методи й інструментарій порівняльного аналізу, методи й прийоми систематизації й формалізації інформації, сформульоване власне бачення основних умов розвитку туристичної привабливості на регіональному рівні.

РЕЗУЛЬТАТИ

У науковій літературі детально досліджена категорія «туристичний потенціал», однак аналіз даного поняття становить інтерес із погляду дослідження привабливості туристичних ресурсів певної території.

Загальне значення категорії «потенціал» визначається як «засоби, запаси, джерела, які є в наявності та можуть бути мобілізовані, приведені в дію, використані для досягнення певних цілей, здійснення плану; вирішення будь-якого завдання; можливості окремої особи, суспільства, держави в певній галузі» [11]. Загальне трактування категорії «ресурси» означає: «ресурси (від французького resource – допоміжний засіб) – грошові кошти, запаси, цінності, можливості, джерела коштів, доходів (наприклад, природні ресурси, економічні ресурси) [13]. У загальному сенсі «ресурсний потенціал, крім матеріальних і нематеріальних засобів, включає здібності працівників, підприємств, установ, закладів, організацій в ефективному використанні наявних засобів або ресурсів» [10].

Однак для характеристики ресурсного потенціалу в туристичній сфері необхідно зробити низку уточнень.

Сутність категорії «туристичні ресурси» відбита в нормативній базі, професійних словниках і наукових працях (табл. 1).

Таблиця 1

Базові визначення «Туристичні ресурси» [складено авторами на основі джерел [1,4,5,6,7,8,9,12]]

Джерело	Характеристика
Закон України «Про туризм» [4]	Туристичними ресурсами України є пропонувані або такі, що можуть пропонуватися, туристичні пропозиції на основі та з використанням об'єктів державної, комунальної чи приватної власності
Словник-довідник: Екологія, здоров'я, курорти, туризм [12]	Туристські ресурси – природні, історичні, соціально-культурні й інші об'єкти, що стимулюють туристів до подорожі, здатні задовольнити потреби у відновленні й розвитку фізичних, емоційних і інтелектуальних сил людини
М. Мальська, Н. Антонюк, Н. Ганич[9]	Туристичні ресурси – специфічні властивості природного середовища, а також їх комбінації, прояв людської діяльності, природні, історичні, соціально-культурні об'єкти, які є предметами інтересу туристів, стимулюють їх до подорожі, здатні задовольнити їхні потреби у відновленні й розвитку фізичних, емоційних і інтелектуальних сил.
І. Зорін, В. Квартальнов [5]	Туристські ресурси створюють можливість розширення виробництва туристського продукту, обумовлену активами, запасами, внутрішніми резервами туристичної організації, а також природними й соціальними умовами, у яких вона діє, сукупністю природних, оздоровчих, культурних і інших ресурсів, здатних задовольняти різні запити й потреби туристів у комплексі або окремо.
Ю. Волков [1]	Природні, історичні й соціально-культурні фактори, що включають у себе об'єкти демонстрації й вивчення, а також інші об'єкти, які здатні задовольнити духовні потреби людей, сприяючи відновленню й розвитку їх фізичних і моральних сил, становлять туристські ресурси
Н. Корж, Д. Басюк[6]	Туристичні ресурси як фактор розвитку дестинації – це сукупність матеріальних рекреаційних ресурсів, подій, нематеріальних (міфологічних) властивостей об'єктів, які привабливі для відвідування, а, отже, є фактором отримання доходів організаціями, що обслуговують відвідувачів.
О. Кусков [7]	Туристичні ресурси включають природні та культурно-історичні складові та туристичну інфраструктуру, як самостійну групу. Проте, додатково він розглядає соціально-економічні ресурси, що, на думку вченого, є спільною групою, та включають трудові, інформаційні, управлінські ресурси тощо.
О. Любіцева[8]	Туристичні ресурси включають об'єкти, створені людською працею (пам'ятки історії, культури, архітектури, музеї тощо) та об'єкти, до яких докладається людська праця з метою підтримки їхніх атрактивних якостей (пляжі, національні парки тощо).

Не зважаючи на деякі відмінності у трактуваннях туристичних ресурсів, переважають природно-географічні аспекти визначення ресурсів з додаванням привабливості культурно-історичних, розважальних та

інших об'єктів туристичної діяльності, але сутність їх укладається в тому, що вони є основою туристичної послуги (туристичного продукту), що дозволяє дійти висновку, що туристичними ресурсами можна вважа-

ти все те, що буде використовуватися для організації туристичної діяльності на конкретній території. Необхідно також відзначити, що всі складові компоненти категорії «туристичні ресурси» перетворюються безпосередньо у туристичні ресурси тільки тоді, коли вони стають затребуваними для реалізації цілей туризму. Різноманітні елементи структури туристичних ресурсів дозволяють зробити висновок про складність системи туризму.

У системі туризму головна компонента туристичних послуг – це регіон туристичної дестинації, в якому присутні туристичні ресурси. Регіон з його територіальною й бюджетною відокремленістю, наявністю власних органів виконавчої й законодавчої влади, а також сукупністю власних природних, історичних, демографічних, економічних умов і ресурсів є безпосереднім середовищем реалізації туристичної діяльності. Таким чином, у кожному окремому регіоні формується своя туристична діяльність, що відрізняється не тільки наявністю природно-географічних, культурно-історичних, розважальних та інших об'єктів, а й інституціональним середовищем, сукупністю соціально-економічних умов, які задають рамки для процесів розвитку туризму.

Результатом організації туристичної діяльності є створення й наступна реалізація туристичної послуги (туристичного продукту). Надання туристичної послуги (туристичного продукту), вимагає об'єднання туристичної й різних інших видів діяльності, а також постійних міжгалузевих взаємодій, у яких беруть участь як суб'єкти туристичної індустрії, так і різні інститути розвитку туризму, адже туристична діяльність здійснюється у конкретному інституціональному середовищі при певних соціально-економічних умовах, і чим вище якісні характеристики інституціонального середовища, чим більш сприятливими є соціально-економічні умови, тим більш активно розвивається галузь. Інституціональне середовище розвитку туризму формує умови для підвищення туристичної привабливості, ефективного ведення туристичного бізнесу, формування споживчого попиту, підвищення якості створюваного туристичного продукту й характеризується різними інституціональними формами, зокрема, це національні закони про туризм, державні програми розвитку туризму, закони про використання особливо охоронюваних природних територій, регіональні законодавчі акти про туристичну діяльність, забезпечення безпеки надаваних у регіоні послуг, розвиток туристичної інфраструктури, нормативні акти про інформаційну підтримку туризму, позиціонування туристичної діяльності як одного зі стратегічних пріоритетів розвитку регіону тощо. Тому «означені види діяльності, отримувані результати, використовувані інститути та технології управління також стають ресурсами, які прямо чи опосередковано використовуються для задоволення потреб туристів» [14].

Наявність і якість сукупних туристичних ресурсів визначають туристичний потенціал і туристичну привабливість території (регіону). Поняття туристичний потенціал і туристична привабливість території (регіону), на наш погляд, мають причинно-наслідковий зв'язок. Наявні ресурси й діяльність, взаємодія яких

може бути використана для створення й реалізації туристичної послуги (продукту) формують туристичний потенціал, або попередні умови організації туристичної діяльності. Результат такої взаємодії оцінений задоволеністю сприйняття туристичної послуги (продукту) і повторно затребуваний туристом формує туристичну привабливість. Таким чином, туристична привабливість території (регіону) є затребуваним результатом реалізації туристичного потенціалу регіону й відображає наступні аспекти:

- наявність туристичних ресурсів, сконцентрованих у середовищі туристичної індустрії;

- наявність туристичних ресурсів, що перебувають поза туристичною індустрією у вигляді об'єднання різних видів діяльності, міжгалузевих взаємодій;

- інституціональна діяльність у сфері розвитку туризму й забезпечення безпеки надаваних туристичних послуг;

- рівень сприйняття сукупності туристичних ресурсів, що формує затребуваність споживачами пропонованих туристичних послуг (продукту).

Окрім цього, туристична привабливість змінюється залежно від багатьох чинників, серед яких: наявність унікальних природних та створених людиною об'єктів, що дивують та притягують туристів, наявність сучасної матеріально-технічної бази туризму, наявність специфічних якостей туристичної послуги (продукту), зміна у перевагах населення щодо сприйняття тих чи інших туристичних ресурсів та інше. Очевидно, що для ефективного управління туристичною привабливістю з метою розвитку туристичного потенціалу, підвищення рівня затребуваності туристичних послуг (продуктів) необхідно регулярно проводити комплексні й систематичні дослідження факторів, що впливають на розвиток туристичної сфери в регіоні.

Виходячи з даної вище характеристики туристичної привабливості території (регіону), можна визначити фактори туристичної привабливості регіону, які об'єднаємо в наступні групи: «туристичні ресурси туристичної індустрії», «туристичні ресурси туристичної інфраструктури», «державне регулювання туристичної діяльності», «стан регіону».

Група факторів «туристичні ресурси туристичної індустрії» включає стан туристичних ресурсів регіону й рівень їх використання в туристичній діяльності: якісний стан і різноманітність природних, культурно-естетичних, концептуальних ресурсів; рівень залучення ресурсів регіону в туристичну діяльність; доступність ресурсів; якісний стан ресурсів для розвитку пріоритетних напрямків туризму.

Група факторів «туристичні ресурси туристичної інфраструктури» включає фактори, що виявляють вплив на якість роботи підприємств туристичної індустрії регіону, створюють умови для приймання й обслуговування туристів: стан стандартизації й класифікації об'єктів туристської індустрії у регіоні, організація туристичного господарства; рівень розвитку і якість роботи транспортної інфраструктури, підприємств харчування, торгівлі, розваг, засобів розміщення, установ культури, спорту, охорони здоров'я, зв'язку; рівень доступності й сервісної облаштованості об'єктів особливо охоронюваних природних територій; наявність і ефективність функціонування регіона-

льного туристського сайту й ряд інших факторів.

Група факторів «державне регулювання туристичної діяльності» включає фактори, що проявляються у результаті здійснення державними органами влади регулювання туристичної діяльності у регіоні, й впливають на стан нормативно-правового, бюджетного, програмного й наукового забезпечення туристичної діяльності, безпеку надаваних у регіоні послуг, підготовку кадрів для індустрії туризму, забезпечення інформаційної й рекламної підтримки розвитку туризму, позиціонування туристичної діяльності в якості одного зі стратегічних пріоритетів розвитку регіону.

Група факторів «стан регіону» включає такі фактори, як природно-екологічний, медико-санітарний стан регіону; соціально-економічні фактори, що впливають на формування в регіоні комфортної обстановки для туристів (рівень економічного розвитку та добробуту суспільства, кількість зайнятих у галузі, політична стабільність, релігійна й культурна толерантність, рівень злочинності тощо); фактори що забезпечують відомість туристичного регіону у вигляді інформаційного супроводження туристичної діяльності, що характеризується систематичним формуванням інформаційного ресурсу.

Аналіз і всебічна оцінка факторів, що впливають на розвиток туристичної сфери у регіоні є необхідною передумовою для керування туристичною привабливістю й комплексного розвитку туристичного комплексу регіону.

ВИСНОВКИ

Дослідження теоретичних аспектів формування туристичних ресурсів, туристичного потенціалу необхідне для визначення складу факторів, що стимулюють або стримують розвиток ресурсного потенціалу туризму. Наявність і якість туристичних ресурсів визначають привабливість регіону, відображаючи аспекти сприйняття туристичних ресурсів і ефективність діяльності по їхньому розвитку. Аналіз аспектів формування туристичної привабливості регіону показав, що туристичний потенціал і туристична привабливість регіону, мають причинно-наслідковий зв'язок – туристичний потенціал впливає на умови організації туристичної діяльності щодо надання туристичної послуги, результати якої споживач оцінює власною задоволеністю та повторною затребуваністю. При цьому туристична привабливість на відміну від туристичного потенціалу віддзеркалює аспекти сприйняття туристичних ресурсів і є результатом реалізації наявних можливостей та ефективності інституціональної діяльності у сфері розвитку туризму. Факторами впливу на розвиток туристичної привабливості регіону визначено наступні групи: «туристичні ресурси туристичної індустрії», «туристичні ресурси туристичної інфраструктури», «державне регулювання туристичної діяльності», «стан регіону». Подальше вивчення складових факторів впливу дозволить систематизувати їх залежно від походження і особливостей існування, та розробити заходи щодо підвищення туристичної привабливості регіону.

Список використаних джерел

1. Волков Ю.Ф. *Гостиничный и туристский бизнес*. Ростов-на-Дону: Феникс, 2008. 637 с.

2. Герасименко В.Г. *Ринки туристичних послуг: монографія*. Одеса. Одес. нац. екон. ун-т, 2013. 223 с.

3. Герасимчук З.В. *Регіональна політика розвитку рекреаційного природокористування: механізми формування та реалізації: монографія*. Луцьк: Наостир'я, 2007. 171 с.

4. Закон України «Про туризм» від 15.09.1995 року №324/95-ВР. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua>

5. Зорин І.В., Квартальнов В.А. *Энциклопедия туризма: справочник*. Москва: Финансы и статистика, 2003. 368 с.

6. Корж Н.В., Басюк Д.І. *Управління туристичними destinations: підручник*. Вінниця: «ПП «ТД Едельвейс і К», 2017. 322 с.

7. Кусков А.С. *Туристическое ресурсоведение*. М.: Академия, 2008. 208 с.

8. Любцева О.О. *До питання термінології в туризмі. Географія та туризм*. 2010. Вип. 3. С. 7-10.

9. Мальська М.П., Антонюк Н.В., Ганич Н.М. *Міжнародний туризм і сфера послуг*. Київ: Знання, 2008. 661 с.

10. *Ресурсний потенціал регіону: навч. посіб.* Київ: НАДУ, 2014. 724 с.

11. *Российский энциклопедический словарь: в 2 кн. Кн. 2: Н-Я. / под ред. А.М. Прохорова*. Москва: Большая российская энциклопедия, 2000. 1023 с.

12. *Словник-довідник: Екологія, здоров'я, курорти, туризм*. Москва: Медицина, 1997. 224 с.

13. *Советский энциклопедический словарь / под ред. А.М. Прохорова*. Москва: «Советская энциклопедия», 1980. 1600 с.

14. Shandova N. *Investigation of organizational and management specifics of health tourism development. Technology audit and production reserves*. 2017. № 3/5 (35). pp. 4-8.

References

1. Volkov Y.F. *Hotel and tourist business*. Rostov-na-Donu: Fenyks, 2008. 637 p. (in Russian)

2. Herasymenko V.H. *Markets of tourist services: monograph*. Odesa. Odesa national economics university, 2013. 223 p. (in Ukrainian)

3. Herasymchuk Z.V. *Regional policy of recreational nature development: mechanisms of formation and implementation: monograph*. Lutsk: Nadstyrria, 2007. 171 p. (in Ukrainian)

4. *Zakon Ukrainy «Pro turizm» of 15.09.1995 №324/95-BP*. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua> (in Ukrainian)

5. Zorin I.V., Kvartalnov V.A. *Encyclopedia of tourism: a reference book*. Moscow: Finance and Statistics, 2003. 368 p. (in Russian)

6. Korzh N.V., Basiuk D.I. *Management of tourist destinations*. Vinnytsia: «PP «TD Edelweisi K», 2017. 322 p. (in Ukrainian)

7. Kuskov A.S. *Tourist resource knowledge*. Moscow: Academy, 2008. 208 p. (in Russian)

8. Lyubitseva O.O. *To the topic of terminology in tourism. Geography and Tourism*. 2010. Issue 3. pp. 7-10. (in Ukrainian)

9. Malska M.P., Antoniuk N.V., Hanych N.M. *International tourism and services*. Kyiv: Knowledge. 2008. 661 p. (in Ukrainian)

10. *Resource potential of the region*. Kyiv: NADU, 2014. 724 p. (in Ukrainian)

11. *Russian Encyclopedic Dictionary: In 2 books. Book 2 / edited by A.M. Prokhorov*. Moscow: The Great Russian Encyclopedia, 2000. 1023 p.

12. *Dictionary of reference: Ecology, health, resorts, tourism*. Moscow: Medicine, 1997. 224 p. (in Russian)

13. *Soviet Encyclopedic Dictionary / edited by A.M. Prokhorov*. Moscow: «Soviet Encyclopedia», 1980. 1600 p. (in Russian)

14. Shandova N. *Investigation of organizational and management specifics of health tourism development. Technology audit and production reserves*. 2017. № 3/5 (35). pp. 4-8.